

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Politologica 23 (2019)

ISSN 2081-3333

DOI 10.24917/20813333.23.6

Karolina Dłuska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID: 0000-0002-5676-8639

Związek publicznej obecności Kościoła w Polsce z preferencjami wyborczymi elektoratu w 2011 roku

Pytanie o miejsce religii i Kościoła w życiu publicznym towarzyszy nam od zarania dziejów i pozostaje ciągle aktualne i otwarte. Ze względu na liczne zmiany, jakie zachodzą w Polsce, zarówno w kontekście kulturowym, politycznym jak i społecznym, problem obecności Kościoła w życiu publicznym i jego relacji z państwem, pozostaje stałym przedmiotem dyskusji, mających na celu m.in. znalezienie właściwych rozwiązań dotyczących relacji między państwem a Kościołem. Ważnym aspektem, na jaki należy zwrócić uwagę i który niewątpliwie ma związek z przywołanymi relacjami, jest również kwestia ciągle zmieniającego się autorytetu Kościoła, a co za tym idzie – postrzegania Kościoła i jego roli przez społeczeństwo. Idąc dalej, to właśnie społeczeństwo ma znaczący wpływ na kształtowanie się ładu (kontekstu) politycznego w kraju, wybierając ludzi znajdujących się na scenie politycznej. Niniejszy artykuł łączy te dwa aspekty, a mianowicie kwestię obecności Kościoła katolickiego w życiu publicznym oraz preferencje wyborcze Polaków.

W artykule skupiono się na elekcji parlamentarnej, a konkretnie na wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 2011 roku z licznych względów, o których powiedziane zostanie w odniesieniu do uwarunkowań towarzyszących tym wyborom. Badania nad preferencjami wyborczymi Polaków w kontekście postrzegania przez nich publicznej obecności Kościoła katolickiego w wybranych elementach tej obecności – zostały przeprowadzone w oparciu o raport Polskiego Generalnego Studium Wyborczego (PGSW) z 2011 roku¹.

Przed podjęciem właściwej analizy, niezbędnym wydaje się krótkie przedstawienie danych faktycznych oraz scharakteryzowanie sytuacji, w tle której odbyły się omawiane wybory. Celem takiego porządku, jest próba spojrzenia na analizowane wyniki wyborów w kontekście postrzeganej obecności Kościoła w życiu publicznym, w odwołaniu do okoliczności i uwarunkowań, mających wpływ na dany przebieg wyborów. W konsekwencji pozwoli to na podjęcie próby wyjaśnienia

¹ Polskie Generalne Studium Wyborcze (PGSW) jest to projekt badawczy realizowany w Polsce, pod kierownictwem Radosława Markowskiego. Stanowi on analizę najważniejszych wydarzeń politycznych w kraju, a więc wyborów parlamentarnych. Badania prowadzone są od wyborów z 1997 roku.

decyzji elektoratu w odniesieniu do postrzeganej obecności Kościoła na życie w kraju. Udzielone zostaną przy tym odpowiedzi na następujące pytania: Jak postrzegana obecność Kościoła w życiu publicznym wiąże się z preferencjami wyborczymi Polaków? Czy w ogóle taki związek jest zauważalny i czy można uznać go za znaczący? Jak odnosi się on do relacji między państwem a Kościołem? Czy związek ten stanowi coś nowego i specyficznego w sensie miejsca i czasu czy może jest czymś uniwersalnym dla polskiej demokracji?

Wybory parlamentarne z 9 października 2011 roku – informacje wprowadzające

Wybory parlamentarne, jak zaznacza Anna Leszczuk-Fiedziukiewicz, należą do tradycji działań podejmowanych w polskim państwie demokratycznym (Leszczuk-Fiedziukiewicz 2012: 11). Zgodnie z rozdziałem IV Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, mają one miejsce co cztery lata i zarządza je Prezydent RP, ich formę określa Kodeks Wyborczy², zaś nad właściwym przebiegiem wyborów czuwa Państwowa Komisja Wyborcza (Leszczuk-Fiedziukiewicz 2012: 11). O specyfice owych wyborów można mówić wiele, jednak nie jest to celem rozważań podjętych w tym artykule.

W roku 2011 wybory do Sejmu i Senatu, zgodnie z Konstytucją RP, zostały zarządzane postanowieniem prezydenta RP Bronisława Komorowskiego z dnia 4 sierpnia 2011 na niedzielę 9 października (Dz.U. 2011, nr 162, poz. 978).

Jak wynika z obwieszczenia Państwowej Komisji Wyborczej liczba uprawnionych do oddania głosu wynosiła 30 762 931 osób, zaś liczba kart ważnych wyjętych z urn sięgnęła 15 050 027, co daje nam ponad 48-procentową frekwencję (48,92%) (Dz.U. 2011, nr 218, poz. 1294). Wyniki wyborów do Sejmu z 2011 roku, jak wskazuje Robert Alberski, w pewnym sensie świadczą o stabilności polskiej sceny politycznej. Odwołując się do poprzednich wyborów parlamentarnych, każdorazowo można zauważyć zmiany zarówno na scenie politycznej jak i w ekipie rządzącej (Alberski 2012: 10). W roku 2011, sukces odniosła partia, która zwyciężyła również w poprzedniej elekcji (w 2007 roku). Sytuacja taka, co w swoim artykule zauważa także W. Wojtasik, miała miejsce po raz pierwszy od 1989 roku, kiedy to mówi się o początku przemian demokratycznych (Wojtasik 2012: 121).

Wynik Platformy Obywatelskiej (PO), mimo że słabszy w porównaniu z poprzednimi wyborami, należy uznać za zwycięstwo tej partii. Ugrupowanie nie tylko po raz kolejny stanęło u władzy, ale również zyskało większą przewagę nad swoim głównym konkurentem – partią Prawo i Sprawiedliwość (PiS). Jak zauważa przywoływany już Waldemar Wojtasik, wynik PiS stanowi porażkę jeszcze większą jak cztery lata wcześniej. Na taki przebieg wyborów wpłynęły liczne czynniki, wśród których należy wskazać przede wszystkim na podziały po prawej stronie sceny politycznej i tworzenie się nowych partii o charakterze prawicowym, które to przeciągały na swoją stronę dotychczasowy elektorat PiS. Wartym przywołania jest także wynik nowopowstałego podmiotu politycznego Ruch Palikota (RP), który to zajął trzecie miejsce, uzyskując ponad 10-procentowe poparcie w skali kraju. Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL) otrzymało 8,36-procentowe poparcie. Zaraz za PSL

² Szerzej na ten temat: (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483; Dz.U. 2011, nr 21, poz. 113).

uklasyfikował się wynik partii Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD), która to otrzymała o jeden mandat mniej w porównaniu z PSL. Należy wskazać, iż był to najgorszy wynik, jaki w historii otrzymało owe ugrupowanie. Wśród przyczyn spadku poparcia dla SLD, W. Wojtasik wymienia m.in. powstanie RP a więc swobodnego konkurenta po lewej stronie sceny politycznej. Wynik pozostałych zarejestrowanych ugrupowań był przewidywalny. Komitety takie jak: Polska Jest Najważniejsza, Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke, Polska Partia Pracy – Sierpień 80, Prawica oraz Nasz Dom Polska – Samoobrona Andrzeja Leppera są małymi ugrupowaniami z niewielką siłą przebicia. Jeden mandat przypadł Mniejszości Niemieckiej, która uzyskała 0,19-procentowe poparcie, jednak jako komitet mniejszości narodowej ugrupowanie to nie musi przekraczać wymaganego 5-procentowego progu, by otrzymać mandat i tym samym zasiąść w Sejmie (Wojtasik 2012: 122–125).

Tabela 1. Wyniki wyborów do Sejmu w 2011 roku

Komitet Wyborczy	Liczba głosów	Procent głosów	Liczba mandatów
Platforma Obywatelska	5 629 773	39,18%	207
Prawo i Sprawiedliwość	4 295 016	29,89%	157
Ruch Palikota	1 439 490	10,02%	40
Polskie Stronnictwo Ludowe	1 201 628	8,36%	28
Sojusz Lewicy Demokratycznej	1 184 303	8,24%	27
Mniejszość Niemiecka	28 014	0,19%	1
Polska Jest Najważniejsza	315 393	2,19%	–
Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke	151 837	1,06%	–
Polska Partia Pracy – Sierpień 80	79 147	0,55%	–
Prawica	35 169	0,24%	–
Nasz Dom Polska – Samoobrona Andrzeja Leppera	9 733	0,07%	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie – <http://wybory2011.pkw.gov.pl/wsw/pl/000000.html> (dostęp: 19.12.2019)

Niezbędnym, w tym miejscu, wydaje się krótkie zarysowanie sytuacji, w tle której odbyły się wybory z 2011 roku. W celu jej omówienia, należy odwołać się do zdarzeń i faktów, a także toczonych wokół nich debat, jakie wówczas wypełniały polską przestrzeń publiczną. A. Leszczuk-Fiedziukiewicz wśród nich wymienia m.in. rosnącą, zwłaszcza od roku 2010, rywalizację pomiędzy dwiema partiami – Platformą Obywatelską a Prawem i Sprawiedliwością, a także powiązany z tym konflikt wokół katastrofy smoleńskiej. Dodatkowo autorka wskazuje na zaangażowanie Kościoła w życie publiczne oraz politykę, a także powstanie nowego ruchu, przeobrażonego następnie w partię, której założyciel i przywódca w swoim programie za jedną z najważniejszych kwestii uznał rozdział w relacjach państwo – Kościół. Swoje działania oparł na antyklerykalizmie, który ciągle głosił publicznie i rozwijał. Domagał się m.in. zaprzestania nauki religii w szkołach, wprowadzenia zakazu udziału duchownych w różnych uroczystościach państwowych (głównie w uroczystościach o charakterze świeckim), legalizacji związków partnerskich. Wszystkie te postulaty, jak

zauważa Arkadiusz Modrzejewski, miały na celu ograniczenie do minimum pozycji Kościoła katolickiego w Polsce (Leszczuk-Fiedziukiewicz 2012: 7, 19–20)³.

Metodologia badania

Badanie preferencji wyborczych, pozwala nie tylko na przedstawienie informacji o sympatiach politycznych elektoratu, ale przede wszystkim może być ono próbą scharakteryzowania przemian politycznych zachodzących w danym czasie i społeczeństwie oraz poszczególnych czynników na nie wpływających.

W niniejszym artykule skupiono się na dwóch komponentach, będących częścią badań nad zachowaniami wyborczymi, a mianowicie: na wybranych elementach postrzeganej obecności religii (Kościół) w życiu publicznym oraz na preferencjach partyjnych Polaków. Na potrzeby analizy zostały wykorzystane dane udostępnione na stronie internetowej Archiwum Danych Społecznych, pochodzące z badań realizowanych w ramach Projektu Polskiego Generalnego Studium Wyborczego 2011⁴.

Badanie, przeprowadzone zostało w dniach 20 października – 13 listopada 2011 roku, na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski (próba PESEL), metodą wywiadu osobistego CAPI. Z 4832 przypadków zrealizowano 1919 wywiadów (N=1919), co daje ponad 39-procentową (39,71%) realizację założonej na początku próby (Polskie Generalne Studium Wyborcze 2011: 1).

Przedmiotem podjętej analizy jest związek opinii społecznej, dotyczącej postrzegania obecności Kościoła katolickiego w życiu publicznym z preferencjami wyborczymi Polaków na przykładzie wyborów parlamentarnych w 2011 roku. Zagadnienie to rozpatrywane będzie w wybranych elementach tej obecności, takich jak: kwestia krzyży i innych symboli religijnych w przestrzeni publicznej, w tym również kwestia krzyża w sali obrad Sejmu, lekcje religii w szkołach, religijny charakter przysięgi wojskowej, księży występujący w publicznej TV, zajmowanie przez Kościół stanowiska wobec ustaw uchwalanych przez Sejm oraz księży mówiący ludziom jak głosować w wyborach. Kwestie te są trudnym i jednocześnie złożonym tematem. Celem jest sprawdzenie, w jakim stopniu postrzegana obecność Kościoła w życiu publicznym wiąże się z decyzjami wyborczymi elektoratu.

³ A. Leszczuk-Fiedziukiewicz wśród uwarunkowań towarzyszących wyborom parlamentarnym z 2011 roku wymienia również liczne dyskusje i debaty dotyczące: emerytur, reformy KRUS, przygotowań do EURO 2012. Wskazuje również na niezadowolenie społeczeństwa obecną sytuacją w kraju, czego skutkiem stały się liczne protesty i demonstracje (m.in. w obronie osób najuboższych czy przeciwko zrównaniu wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn). (Leszczuk-Fiedziukiewicz 2012: 7) oraz (Modrzejewski 2012: 303).

⁴ Projekt Polskie Generalne Studium Wyborcze 2011, afiliowany przy Instytucie Studiów Politycznych PAN, jest finansowany ze środków przyznanych przez Narodowe Centrum Nauki – grant nr N N116 533740. Wybrane bloki pytań były finansowane przez Halle Institute at Emory University oraz Polsko-Niemiecką Fundację na rzecz nauki, w ramach projektu „Zmiany wartości w Niemczech Wschodnich i w Polsce w świetle badań opinii publicznej” (projekt nr. 100181). Badanie sondażowe zrealizowało Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) we współpracy z ISP PAN na podstawie umowy o partnerstwie.

W związku z tak określonym celem analizy, sformułowano **główne pytanie badawcze**: Czy i jak postrzegana obecność Kościoła katolickiego w życiu publicznym wiąże się z preferencjami wyborczymi Polaków?

Z tak postawionego pytania głównego, stanowiącego podstawę niniejszej analizy, sformułowano następujące pytania szczegółowe:

Pytanie 1: Czy i jak stosunek społeczeństwa do obecności krzyży w budynkach publicznych, w urzędach, szkołach itp. wiąże się z preferencjami wyborczymi Polaków?

Pytanie 2: Czy i jak stosunek społeczeństwa do obecności krzyża w sali obrad Sejmu wiąże się z preferencjami wyborczymi Polaków?

Pytanie 3: Czy i jak stosunek społeczeństwa do lekcji religii, prowadzonych w szkołach wiąże się z preferencjami wyborczymi Polaków?

Pytanie 4: Czy i jak stosunek społeczeństwa do religijnego charakteru przysięgi wojskowej wiąże się z preferencjami wyborczymi Polaków?

Pytanie 5: Czy i jak stosunek społeczeństwa do księży występujących w publicznej TV wiąże się z preferencjami wyborczymi Polaków?

Pytanie 6: Czy i jak stosunek społeczeństwa do zajmowania przez Kościół stanowiska wobec ustaw uchwalanych przez Sejm wiąże się z preferencjami wyborczymi Polaków?

Pytanie 7: Czy i jak stosunek społeczeństwa do księży mówiących ludziom, jak głosować w wyborach wiąże się z preferencjami wyborczymi Polaków?

Na podstawie analizy literatury związanej z tematem artykułu oraz obserwacji życia publicznego, wysuwa się następującą **hipotezę główną**: osoby o przychylnym stosunku do obecności Kościoła katolickiego w życiu publicznym częściej popierają partie prawicowe, a osoby o nieprzychylnym stosunku – partie lewicowe.

W związku z tak postawioną hipotezą główną i w odwołaniu do przedstawionych wyżej pytań badawczych sformułowano następujące **hipotezy szczegółowe**. Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż każda z poniższych hipotez, podobnie jak hipoteza główna, będzie miała dwa warianty:

Hipoteza 1: Osoby pozytywnie nastawione do kwestii obecności krzyża w budynkach publicznych, w urzędach, szkołach itp. częściej popierają partie prawicowe, a osoby nastawione negatywnie – partie lewicowe.

Hipoteza 2: Osoby przychylnie nastawione do kwestii krzyża w sali obrad Sejmu częściej popierają partie prawicowe, a osoby nieprzychylnie nastawione do owej kwestii – partie lewicowe.

Hipoteza 3: Osoby pozytywnie nastawione do kwestii lekcji religii, prowadzonych w szkołach częściej popierają partie prawicowe, a osoby negatywnie nastawione do owej kwestii – partie lewicowe.

Hipoteza 4: Osoby przychylnie nastawione do kwestii religijnego charakteru przysięgi wojskowej częściej popierają partie prawicowe, a osoby nieprzychylnie nastawione do niej – partie lewicowe.

Hipoteza 5: Osoby pozytywnie nastawione do kwestii księży występujących w publicznej TV częściej popierają partie prawicowe, a osoby negatywnie nastawione do owej kwestii – partie lewicowe.

Hipoteza 6: Osoby przychylnie nastawione do kwestii zajmowania przez Kościół stanowiska wobec ustaw uchwalanych przez Sejm częściej popierają partie prawicowe, a osoby nieprzychylnie nastawione – partie lewicowe.

Hipoteza 7: Osoby pozytywnie nastawione do kwestii księży mówiących ludziom, jak głosować w wyborach częściej popierają partie prawicowe, a osoby negatywnie nastawione – partie lewicowe.

Zmienną zależną, czyli tą którą wyjaśnia się, są preferencje wyborcze elektoratu. W kwestionariuszu PGSW pytanie, które się do niej odnosi zostało zadane w następujący sposób:

C8b. Na kandydata którego komitetu wyborczego (partii lub ugrupowania) głosował(a) Pan (i) w wyborach do Sejmu?

(ANKIETER: pokazać respondentowi ekran)

1. Komitet Wyborczy **Prawo i Sprawiedliwość (PiS)**
2. Komitet Wyborczy **Polska Jest Najważniejsza (PiJN)**
3. Komitet Wyborczy **Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD)**
4. Komitet Wyborczy **Ruch Palikota (RP)**
5. Komitet Wyborczy **Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL)**
6. Komitet Wyborczy **Polska Partia Pracy – Sierpień 80 (PPP)**
7. Komitet Wyborczy **Platforma Obywatelska RP (PO)**
8. Komitet Wyborczy **Nasz Dom Polska-Samoobrona Andrzeja Leppera**
9. Komitet Wyborczy **Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke**
10. Komitet Wyborczy **Prawica**
11. Komitet Wyborczy **Wyborców Mniejszość Niemiecka**
96. oddałem głos nieważny
97. *(nie czytać)* odmowa odpowiedzi
98. *(nie czytać)* nie wiem, trudno powiedzieć
99. *brak danych*

Zmienną niezależną, za pomocą której wyjaśnia się wartości zmiennej zależnej, są wybrane elementy obecności Kościoła (religii) w życiu publicznym. Pytania za pomocą, których mierzono powyższe kwestie brzmiały następująco:

P89. Wiele się w Polsce dyskutuje na temat miejsca religii w życiu publicznym. Proszę powiedzieć, czy rażą Pana(ią), czy też nie rażą następujące sytuacje: **(ANKIETER: odczytać kolejny podpunkt pytania A à F)**

- 1) rażą
- 2) nie rażą
- 7) *(nie czytać)* trudno powiedzieć
- A) krzyże w budynkach publicznych, itp. W urzędach, szkołach
- B) lekcje religii w szkołach
- C) religijny charakter przysięgi wojskowej
- D) księży występujący w publicznej TV
- E) zajmowanie przez Kościół stanowiska wobec ustaw uchwalanych przez Sejm
- F) księży mówiący ludziom, jak głosować w wyborach

P89K. Jak Pan(i) wie w Polsce toczy się debata na temat rozdziału państwa i kościoła. Jedną z bardziej kontrowersyjnych kwestii jest to, czy na sali sejmowej – obok godła państwa – powinien wisieć symbol religijny – krzyż. Proszę powiedzieć czy Pan(i) bardziej skłania się ku opiniom tych Polaków, którzy uważają, że nie należy umieszczać symbolu religijnego w Sejmie czy też ku tym opiniom, że powinien on na sali sejmowej być obecny?

1. Na sali sejmowej nie powinno być krzyża
2. Krzyż powinien być wisieć na sali sejmowej
3. Nie mam zdania
 7. *(nie czytać) odmowa odpowiedzi*
 8. *(nie czytać) trudno powiedzieć, nie wiem*
 9. *brak danych* (Tamże: 5, 28)

Związek poszczególnych elementów obecności Kościoła w życiu publicznym z postawami elektoratu

Przechodząc teraz do analizy postawionych wyżej hipotez szczegółowych – poddana weryfikacji bądź falsyfikacji zostanie hipoteza główna. Celem tego jest sprawdzenie, jak pozytywny oraz negatywny stosunek elektoratu do obecności wybranych znaków i symboli religii oraz wykazywanej przez duchownych aktywności w życiu publicznym, wiązał się z poparciem udzielonym poszczególnym partiom⁵.

W poniższej analizie zastosowano tradycyjny, sięgający czasów Rewolucji Francuskiej, podział partii na prawicowe i lewicowe (Wojtasik 2011: 4). Pojęcia te nie posiadają ściśle określonych ram. Współczesna prawica, za Wojciechem Sokołem, można rzec – oparta jest na konserwatywnym podejściu społeczeństwa do życia,

5 W analizie skupiono uwagę na partiach, które przekroczyły wymagany 5-procentowy próg wyborczy. W celu otrzymania przejrzystych wyników opisu statystycznego przeprowadzono rekodowanie na inne zmienne, a więc zmieniono wartości liczbowe przypisane poszczególnym kategoriom. Wartość źródłową 1 = „Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość (PiS)” przekształcono na wartość wynikową 2 = „PiS”. Wartość źródłową 2 = „Komitet Wyborczy Polska Jest Najważniejsza (PJN)” na wartość wynikową 7 = „Inne partie”. Wartość źródłową 3 = „Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD)” na wartość wynikową 5 = „SLD”. Wartość źródłową 4 = „Komitet Wyborczy Ruch Palikota (RP)” na wartość wynikową 3 = „RP”. Wartość źródłową 5 = „Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL)” na wartość wynikową 4 = „PSL”. Wartość źródłową 6 = „Komitet Wyborczy Polska Partia Pracy – Sierpień 80 (PPP)” na wartość wynikową 7 = „Inne partie”. Wartość źródłową 7 = „Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP (PO)” na wartość wynikową 1 = PO. Wartość źródłową 8 = „Komitet Wyborczy Nasz Dom Polska-Samoobrona Andrzeja Leppera” na wartość wynikową 7 = „Inne partie”. Wartość źródłową 9 = „Komitet Wyborczy Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke” na wartość wynikową 7 = „Inne partie”. Wartość źródłową 10 = „Komitet Wyborczy Prawica” na wartość wynikową 7 = „Inne partie”. Wartość źródłową 11 = „Komitet Wyborczy Wyborców Mniejszość Niemiecka” na wartość wynikową 6 = „Mniejszość Niemiecka”. Wartość źródłową 12 = „Oddałem głos nieważny” na wartość wynikową 8 = „Brak danych”. Wartość źródłową 97 = „Trudno powiedzieć” na wartość wynikową 8 = „Brak danych”. Wartość źródłową 98 = „Odmowa odpowiedzi” na wartość wynikową 8 = „Brak danych”. Następnie przeprowadzono kolejne rekodowanie. Rekodując część zmiennych na te same wartości, zaś wartość źródłową 6 = „Mniejszość Niemiecka” przekształcono na wartość wynikową 7 = „Inne partie”. Przy wartości źródłowej 8 zaznaczono systemowy brak danych.

podejściu opozycyjnym wobec zmian i potrzeb gruntownych reform proponowanych przez lewicę, na co wskazuje także Andrzej Antoszewski. Z kolei zdaniem Marka Migalskiego, którego również przywołuje w swoim dziele W. Wojtasik, to kwestie dotyczące etyki i sfery aksjologicznej stanowią obecnie najbardziej charakterystyczny wyznacznik służący klasyfikowaniu poglądów prawicowych i lewicowych (Tamże: 35–36, 41). W związku z tym, PiS można sklasyfikować jako partię prawicową, PO jako partię centroprawicową a PSL jako partię centrową. Z kolei RP oraz SLD można uznać za partie lewicowe⁶.

Należy w tym miejscu podkreślić, że otrzymane wyniki są istotne statystycznie, a więc zachodzi relacja pomiędzy jedną zmienną (preferencje wyborcze elektoratu) a drugą (wybrane elementy obecności Kościoła (religii) w życiu publicznym). Świadczy o tym wynik testu zgodności chi-kwadrat (test Pearsona), zamieszczony pod każdą z hipotez, gdzie $p < 0,05$.

Hipoteza 1:

Osoby pozytywnie nastawione do kwestii obecności krzyża w budynkach publicznych, w urzędach, szkołach itp. częściej popierają partie prawicowe, a osoby nastawione negatywnie – partie lewicowe.

Hipoteza potwierdziła się, ponieważ osoby przychylnie nastawione do kwestii obecności symbolu religii katolickiej w budynkach publicznych, w urzędach, szkołach itp. częściej popierają partie prawicowe, zaś osoby nastawione nieprzychylnie – partie lewicowe. Znaczącą różnicę widać, patrząc przede wszystkim na partię PiS, na którą zagłosowało ponad 30% (30,2%) osób przychylnie nastawionych do omawianej kwestii, a patrząc z drugiej strony – 5,4% osób nieprzychylnie nastawionych. Istotną dysproporcję zaobserwować można również w przypadku partii centrowej PSL, którą poparło 9,5% osób pozytywnie nastawionych do kwestii obecności krzyża w budynkach publicznych zaś 1,8% osób, nastawionych nieprzychylnie.

Negatywny stosunek do omawianej kwestii częściej miał przełożenie na elektorat partii o charakterze lewicowym a więc RP oraz SLD, co stanowi potwierdzenie drugiej części postawionej hipotezy, gdzie odpowiednio 25,2% oraz 16,2% osób, których obecność krzyża razi, zagłosowała na owe partie. Zestawiając to z pozytywnym nastawieniem do obecności krzyża w budynkach publicznych – 8,2% stanowiły osoby, które oddały głos na RP, a 5,2% na SLD. 50,5% ankietowanych nieprzychylnie nastawionych – stanowią osoby, które zagłosowały na PO. Jednak, na tę samą partię licznie zagłosowały również osoby nastawione pozytywnie (43,4%).

Tabela 2. Różnicowanie preferencji wyborczych Polaków pod względem ich stosunku do krzyży w budynkach publicznych, itp.: w urzędach, szkołach

Na kandydata którego komitetu wyborczego (partii lub ugrupowania) głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu?		P89A. czy razi: krzyże w budynkach publicznych, itp.: w urzędach, szkołach		Ogółem
		razią	nie razią	
PO	Liczebność	56	393	449
	% z P89A.	50,5%	43,4%	44,2%

⁶ Podział ten przedstawiony jest w kontekście roku 2011.

PiS	Liczebność	6	273	279
	% z P89A.	5,4%	30,2%	27,5%
Ruch Palikota	Liczebność	28	74	102
	% z P89A.	25,2%	8,2%	10,0%
PSL	Liczebność	2	86	88
	% z P89A.	1,8%	9,5%	8,7%
SLD	Liczebność	18	47	65
	% z P89A.	16,2%	5,2%	6,4%
Inne partie	Liczebność	1	32	33
	% z P89A.	0,9%	3,5%	3,2%
Razem	Liczebność	111	905	1016
	% z P89A.	100,0%	100,0%	100,0%

$\chi^2(5)=79,464$, $p<0,05$

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PGSW 2011

Hipoteza 2:

Osoby przychylnie nastawione do kwestii krzyża w sali obrad Sejmu częściej popierają partie prawicowe, a osoby nieprzychylnie nastawione do owej kwestii – partie lewicowe.

Jak potwierdzone zostało wyżej, osoby przychylnie nastawione do kwestii obecności krzyża w budynkach publicznych, w urzędach, szkołach itp. częściej niż osoby nieprzychylnie do niej nastawione popierają partie prawicowe. Patrząc na kwestię obecności tego samego krzyża w sali obrad Sejmu, można dostrzec podobny związek – osoby pozytywnie nastawione częściej niż osoby nastawione negatywnie do owej kwestii popierają partie prawicowe. Wartym podkreślenia z uwagi na wynik wyborów (zdecydowane zwycięstwo PO) jest, iż tym razem elektorat, który opowiedział się za krzyżem w sali sejmowej skupiony był głównie (w 40,7-procentach) wokół partii PiS. Zaś 35,6% wyborców również przychylnie nastawionych do obecności krzyża na sali obrad zagłosowało na PO. Odnosząc to do ogólnego wyniku można zauważyć, iż stanowi on potwierdzenie postawionej hipotezy, ponieważ osoby aprobujące obecność Kościoła w życiu publicznym, a tutaj dodać można również w politycznym, skupione są przede wszystkim wokół PiS, a więc partii o charakterze prawicowym oraz PO – partii o charakterze centroprawicowym.

Patrząc teraz na drugą stronę omawianej sprawy, widać, że wyborcy według których na sali obrad nie powinien wisieć krzyż, w 57,1% głosowali na PO. Jeśli jednak porównać liczebność osób będących przeciw obecności krzyża, które oddały głos na PO z osobami będącymi za, które również głosowały na PO można zauważyć zdecydowaną przewagę zwolenników krzyża na sali sejmowej.

20,6% osób przeciwnych głosowało na RP, zaś 9,4% na SLD. Zestawiając to z pozytywnym nastawieniem do omawianej kwestii, gdzie 4,7% głosowało na RP, a 3,7% na SLD, można dostrzec, iż osoby negatywnie nastawione do kwestii obecności krzyża w sali obrad Sejmu częściej stanowią zwolenników partii lewicowych.

Ciekawym ze względu na prawicowy charakter partii PiS wydaje się fakt, iż 6% respondentów wypowiadających się przeciwko obecności krzyża w sali sejmowej, oddało głos właśnie na nią. Odnosząc to do omówionego wyżej pozytywnego nastawienia do badanej kwestii, można zauważyć jednak, że na PiS zagłosowało więcej osób przychylnie nastawionych niż tych, według których krzyż nie powinien wisieć na sali obrad Sejmu.

Uwagę zwraca także dość wysoki odsetek osób niemających zdania w tej kwestii, osoby te skupione są zarówno wśród partii prawicowych, jak i lewicowych – PO (55,6%), RP (13,4%), PiS (13%) i SLD (11,1%).

Tabela 3. Zróżnicowanie preferencji wyborczych Polaków pod względem ich stosunku do obecności krzyża w sali sejmowej

Na kandydata którego komitetu wyborczego (partii lub ugrupowania) głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu?		P89K. czy krzyż powinien być w sali sejmowej, czy też nie			Ogółem
		Na sali sejmowej nie powinno być krzyża	Krzyż powinien być wisieć na sali sejmowej	Nie mam zdania	
PO	Liczebność	133	210	120	463
	% z P89K.	57,1%	35,6%	55,6%	44,6%
PiS	Liczebność	14	240	28	282
	% z P89K.	6,0%	40,7%	13,0%	27,1%
Ruch Palikota	Liczebność	48	28	29	105
	% z P89K.	20,6%	4,7%	13,4%	10,1%
PSL	Liczebność	10	67	11	88
	% z P89K.	4,3%	11,4%	5,1%	8,5%
SLD	Liczebność	22	22	24	68
	% z P89K.	9,4%	3,7%	11,1%	6,5%
Inne partie	Liczebność	6	23	4	33
	% z P89K.	2,6%	3,9%	1,9%	3,2%
Razem	Liczebność	233	590	216	1039
	% z P89K.	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$\chi^2(10)=196,356$, $p<0,05$

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PGSW 2011

Hipoteza 3:

Osoby pozytywnie nastawione do kwestii lekcji religii, prowadzonych w szkołach częściej popierają partie prawicowe, zaś osoby negatywnie nastawione do owej kwestii – partie lewicowe.

Z przeprowadzonych badań wynika, że osoby pozytywnie nastawione do kwestii lekcji religii, prowadzonych w szkołach częściej popierają partie prawicowe, z kolei osoby negatywnie nastawione do owej kwestii – częściej wybierają partie lewicowe. 41,4% respondentów popierających lekcje religii w szkołach zagłosowało na PO, zaś 32,3% na PiS. Nasuwa się tu wniosek, iż ponad 70% osób, których lekcje

religii w szkołach nie rażą zgłosowało na partię o charakterze centroprawicowym oraz prawicowym. Z kolei 7,1% wyborców przychylnie nastawionych do omawianej kwestii oddało głos na RP, a 5,7% na SLD. Porównując przychylnie nastawienie, obu stron sceny politycznej (prawicy i lewicy), do kwestii lekcji religii w szkołach można dostrzec dużą, bo ponad 60-procentową (60,9%) dysproporcję, co stanowi potwierdzenie dla pierwszej części postawionej wyżej hipotezy.

Przechodząc teraz do omówienia negatywnego nastawienia względem obecności lekcji religii, prowadzonych w szkołach – ponad połowa (54,3%) osób, których obecność ta raz oddała głos na PO. Jednak porównując liczebność osób negatywnie nastawionych z liczebnością osób pozytywnie nastawionych do omawianej kwestii, widać stanowczą dominację osób popierających lekcje religii w szkołach, które zgłasowały na PO.

Zastanawiającym wydaje się fakt, iż 7,6% osób nieprzychylnie nastawionych głosowało na partię o charakterze prawicowym – PiS. Porównując wynik ten z przedstawionym wyżej przychylnym nastawieniem, widać, iż ową partię poparło jednak więcej osób o pozytywnym stosunku do omawianej kwestii.

22,4% osób negatywnie nastawionych do obecności lekcji religii w szkołach oddało głos na RP, a 10% na SLD. Odnosząc ten wynik do pozytywnego nastawienia, wyraźnie widać, iż osoby negatywnie nastawione do obecności Kościoła w życiu publicznym, poprzez nauczanie religii w szkołach, stanowią większą grupę wyborców partii lewicowych, niż osoby nastawione do owej kwestii pozytywnie, co jest potwierdzeniem drugiej części postawionej hipotezy.

Tabela 4. Zróżnicowanie preferencji wyborczych Polaków pod względem ich stosunku do lekcji religii w szkołach

Na kandydata którego komitetu wyborczego (partii lub ugrupowania) głosował(a) Pan (i) w wyborach do Sejmu?		P89B. czy rażą: lekcje religii w szkołach		Ogółem
		rażą	nie rażą	
PO	Liczebność	114	333	447
	% z P89B.	54,3%	41,4%	44,1%
PiS	Liczebność	16	260	276
	% z P89B.	7,6%	32,3%	27,2%
Ruch Palikota	Liczebność	47	57	104
	% z P89B.	22,4%	7,1%	10,3%
PSL	Liczebność	11	76	87
	% z P89B.	5,2%	9,5%	8,6%
SLD	Liczebność	21	46	67
	% z P89B.	10,0%	5,7%	6,6%
Inne partie	Liczebność	1	32	33
	% z P89B.	0,5%	4,0%	3,3%
Razem	Liczebność	210	804	1014
	% z P89B.	100,0%	100,0%	100,0%

$\chi^2(5)=95,937$, $p<0,05$

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PGSW 2011

Hipoteza 4:

Osoby przychylnie nastawione do kwestii religijnego charakteru przysięgi wojskowej częściej popierają partie prawicowe, a osoby nieprzychylnie nastawione do niej – partie lewicowe.

W kwestii stosunku do religijnego charakteru przysięgi wojskowej hipoteza również potwierdziła się. Wymowną różnicę widać, przede wszystkim wśród wyborców partii prawicowej PiS, na którą oddało głos 30,6% osób przychylnie nastawionych do omawianej kwestii oraz niespełna 3% (2,9%) osób nastawionych negatywnie. 43,2% ankietowanych pozytywnie nastawionych – stanowią osoby, które zagłosowały na PO. Jednak, na tę samą partię licznie zagłosowały również osoby nastawione negatywnie (52,9%). 8,1% osób przychylnie nastawionych do omawianej sprawy głosowało na RP, zaś 5,4% na SLD. Porównując to z osobami, których religijny charakter przysięgi wojskowej razi, gdzie 23,5% osób zagłosowało na RP a 14,7% na SLD, można wywnioskować, iż osoby negatywnie nastawione częściej niż osoby nastawione pozytywnie do kwestii religijnego charakteru przysięgi wojskowej głosowały na partie lewicowe.

Tabela 5. Zróżnicowanie preferencji wyborczych Polaków pod względem ich stosunku do religijnego charakteru przysięgi wojskowej

Na kandydata którego komitetu wyborczego (partii lub ugrupowania) głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu?		P89C. czy rażą: religijny charakter przysięgi wojskowej		Ogółem
		rażą	nie rażą	
PO	Liczebność	54	382	436
	% z P89C.	52,9%	43,2%	44,2%
PiS	Liczebność	3	271	274
	% z P89C.	2,9%	30,6%	27,8%
Ruch Palikota	Liczebność	24	72	96
	% z P89C.	23,5%	8,1%	9,7%
PSL	Liczebność	5	80	85
	% z P89C.	4,9%	9,0%	8,6%
SLD	Liczebność	15	48	63
	% z P89C.	14,7%	5,4%	6,4%
Inne partie	Liczebność	1	32	33
	% z P89C.	1,0%	3,6%	3,3%
Razem	Liczebność	102	885	987
	% z P89C.	100,0%	100,0%	100,0%

$\chi^2(5)=65,568$, $p<0,05$

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PGSW 2011

Hipoteza 5:

Osoby pozytywnie nastawione do kwestii księży występujących w publicznej TV częściej popierają partie prawicowe, a osoby negatywnie nastawione do owej kwestii – partie lewicowe.

Według wyników badań osoby pozytywnie nastawione do kwestii księży występujących w publicznej TV częściej popierają partie prawicowe, zaś osoby nastawione negatywnie – partie lewicowe, co potwierdza hipotezę. Znaczącą różnicę widać, podobnie jak w przypadku poprzednich hipotez, patrząc na partię prawicową PiS, na którą oddało głos 32,1% osób przychylnie nastawionych oraz 10,4% osób nastawionych negatywnie.

Wyborcy, których nie rażą księża występujący w publicznej TV w 42,3% głosowali na PO. To samo ugrupowanie w sposób liczny (51,4%) poparły także osoby nastawione negatywnie. Porównując liczebność osób o stosunku pozytywnym, jak i negatywnym do księży występujących w publicznej TV, które zagłosowały na centroprawicowe ugrupowanie PO, zauważyć można jednak zdecydowaną przewagę tych, których omawiana kwestia nie razi.

19,8% respondentów, o negatywnym stosunku do kwestii księży zabierających głos w publicznej TV, zagłosowało na RP, zaś niespełna 10% (9,9%) na SLD. Zestawiając ten wynik z pozytywnym nastawieniem, gdzie 7,2% osób oddało głos na RP a 5,7 na SLD, dostrzec można potwierdzenie dla drugiej części powyższej hipotezy.

Tabela 6. Zróżnicowanie preferencji wyborczych Polaków pod względem ich stosunku do księży występujących w publicznej TV

Na kandydata którego komitetu wyborczego (partii lub ugrupowania) głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu?		P89D. czy rażą: księży występujący w publicznej TV		Ogółem
		rażą	nie rażą	
PO	Liczebność	109	333	442
	% z P89D.	51,4%	42,3%	44,2%
PiS	Liczebność	22	253	275
	% z P89D.	10,4%	32,1%	27,5%
Ruch Palikota	Liczebność	42	57	99
	% z P89D.	19,8%	7,2%	9,9%
PSL	Liczebność	12	72	84
	% z P89D.	5,7%	9,1%	8,4%
SLD	Liczebność	21	45	66
	% z P89D.	9,9%	5,7%	6,6%
Inne partie	Liczebność	6	27	33
	% z P89D.	2,8%	3,4%	3,3%
Razem	Liczebność	212	787	999
	% z P89D.	100,0%	100,0%	100,0%

$\chi^2(5)=65,537$, $p<0,05$

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PGSW 2011

Hipoteza 6:

Osoby przychylnie nastawione do kwestii zajmowania przez Kościół stanowiska wobec ustaw uchwalanych przez Sejm częściej popierają partie prawicowe, zaś osoby nieprzychylnie nastawione – partie lewicowe.

Niespełna połowa respondentów (47,4%), których nie razi kwestia zajmowania przez Kościół stanowiska wobec ustaw uchwalanych przez Sejm udzieliła poparcia partii PiS. Fakt ten należy podkreślić, m.in. z uwagi na ogólny wynik wyborów, w których zwyciężyła PO, a na którą głosowało 29,4% osób przychylnie nastawionych do omawianej kwestii. Stanowi to potwierdzenie pierwszej części postawionej wyżej hipotezy mówiącej o tym, iż osoby nastawione przychylnie do obecności Kościoła w życiu publicznym, a w tym przypadku również politycznym, popierają częściej partie o charakterze prawicowym.

Zastanawiającym wydaje się, iż 54,4% respondentów wypowiadających się dezaprobująco, stanowiły osoby popierające PO, a więc ugrupowanie centroprawicowe. 11,8% osób, których razi kwestia zajmowania przez Kościół stanowiska wobec ustaw uchwalanych przez Sejm oddało głos na PiS. Zestawiając to z osobami aprobującymi zaangażowanie Kościoła, można zauważyć, iż wśród osób popierających prawicowe ugrupowanie PiS częściej są osoby nastawione przychylnie do omawianej kwestii, niż osoby nastawione negatywnie. Tego samego nie można jednak powiedzieć o centroprawicowym ugrupowaniu PO, gdzie wśród jej zwolenników jest więcej osób, których ta sprawa razi. Przyczyn tej sytuacji można szukać chociażby w odniesieniu do podziału życia publicznego na sferę publiczną i polityczną oraz tego, że fakt zajmowania przez Kościół stanowiska wobec ustaw uchwalanych przez Sejm poniekąd można uznać za element sfery politycznej (co oczywiście również jest dyskusyjne).

15,3% respondentów nieprzychylnie nastawionych do omawianej kwestii poparło RP a 8,6% SLD. Odnosząc to do pozytywnego nastawienia, gdzie 4,0% stanowiły osoby, które oddały głos na RP a 4,2% na SLD, można dostrzec, iż osoby negatywnie nastawione do obecności Kościoła w życiu publicznym, poprzez zajmowanie przez Kościół stanowiska wobec ustaw uchwalanych przez Sejm stanowią większą grupę wyborców partii o charakterze lewicowym, niż osoby nastawione do owej kwestii pozytywnie, co jest potwierdzeniem drugiej części postawionej hipotezy.

Tabela 7. Zróżnicowanie preferencji wyborczych Polaków pod względem ich stosunku do zajmowania przez Kościół stanowiska wobec ustaw uchwalanych przez Sejm

Na kandydata którego komitetu wyborczego (partii lub ugrupowania) głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu?		P89E. czy razią: zajmowanie przez Kościół stanowiska wobec ustaw uchwalanych przez Sejm		Ogółem
		razią	nie razią	
PO	Liczebność	309	119	428
	% z P89E.	54,4%	29,4%	44,0%
PiS	Liczebność	67	192	259
	% z P89E.	11,8%	47,4%	26,6%

Ruch Palikota	Liczebność	87	16	103
	% z P89E.	15,3%	4,0%	10,6%
PSL	Liczebność	41	42	83
	% z P89E.	7,2%	10,4%	8,5%
SLD	Liczebność	49	17	66
	% z P89E.	8,6%	4,2%	6,8%
Inne partie	Liczebność	15	19	34
	% z P89E.	2,6%	4,7%	3,5%
Razem	Liczebność	568	405	973
	% z P89E.	100,0%	100,0%	100,0%

$\chi^2(5)=187,571$, $p<0,05$

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PGSW 2011

Hipoteza 7:

Osoby pozytywnie nastawione do kwestii księży mówiących ludziom, jak głosować w wyborach częściej popierają partie prawicowe, a osoby negatywnie nastawione – partie lewicowe.

Z przeprowadzonych badań wynika, że osoby o przychylnym stosunku do kwestii księży mówiących ludziom, jak głosować w wyborach częściej popierają partie prawicowe, zaś osoby o negatywnym nastawieniu – partie lewicowe. Najbardziej widoczną różnicę widać patrząc, podobnie jak w przypadku poprzednich hipotez, na ugrupowanie PiS, któremu udzieliło poparcia 64,7% osób nastawionych przychylnie oraz 18,9% osób nastawionych negatywnie do omawianej kwestii.

Równie istotną różnicę można zaobserwować w przypadku partii o charakterze centroprawicowym PO, na którą zagłosowało 19,1% osób pozytywnie nastawionych oraz niespełna 50% (49,8%) osób o negatywnym stosunku do kwestii księży, mówiących ludziom jak głosować. Podobnie jak w przypadku hipotezy poprzedniej, zastanawiającym jest taka kolej rzeczy, ze względu na centroprawicowy charakter ugrupowania PO. Jednak i tutaj wyjaśnień szukać można w odwołaniu do argumentu podziału życia publicznego, wskazanego przy poprzedniej hipotezie.

Wyborcy, których razi kwestia księży, mówiących ludziom jak głosować stanowią liczniejszą grupę wśród elektoratu partii o charakterze lewicowym niż osoby, których owa kwestia nie razi. Mianowicie 11,6% osób nastawionych negatywnie głosowało na RP, zaś 7,3% na SLD. Na te same ugrupowania oddały głos także, ale już mniej licznie, osoby pozytywnie nastawione – 3,7% osób oddało swój głos na RP a 2,9 na SLD.

Jeśli jednak porównać liczebność osób nastawionych negatywnie z liczebnością osób o pozytywnym stosunku do omawianej kwestii, można zauważyć zdecydowaną przewagę, tych których kwestia księży, mówiących ludziom jak głosować razi. Przyczyn takiego wyniku (podobnie, jak przy dwóch poprzednich hipotez) można doszukiwać się chociażby w tym, iż omawianą sprawę zalicza się już nie tyle do zaangażowania Kościoła w życie (sferę) publiczne, co raczej polityczne.

Tabela 8. Zróżnicowanie preferencji wyborczych Polaków pod względem ich stosunku do księży mówiących ludziom, jak głosować

Na kandydata którego komitetu wyborczego (partii lub ugrupowania) głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu?		P89F. czy rażą: księża mówiący ludziom, jak głosować w wyborach		Ogółem
		rażą	nie rażą	
PO	Liczebność	432	26	458
	% z P89F.	49,8%	19,1%	45,7%
PiS	Liczebność	164	88	252
	% z P89F.	18,9%	64,7%	25,1%
Ruch Palikota	Liczebność	101	5	106
	% z P89F.	11,6%	3,7%	10,6%
PSL	Liczebność	77	11	88
	% z P89F.	8,9%	8,1%	8,8%
SLD	Liczebność	63	4	67
	% z P89F.	7,3%	2,9%	6,7%
Inne partie	Liczebność	30	2	32
	% z P89F.	3,5%	1,5%	3,2%
Razem	Liczebność	867	136	1003
	% z P89F.	100,0%	100,0%	100,0%

$\chi^2(5)=134,293$, $p<0,05$

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PGSW 2011

Indeks nastawienia do obecności Kościoła w życiu publicznym

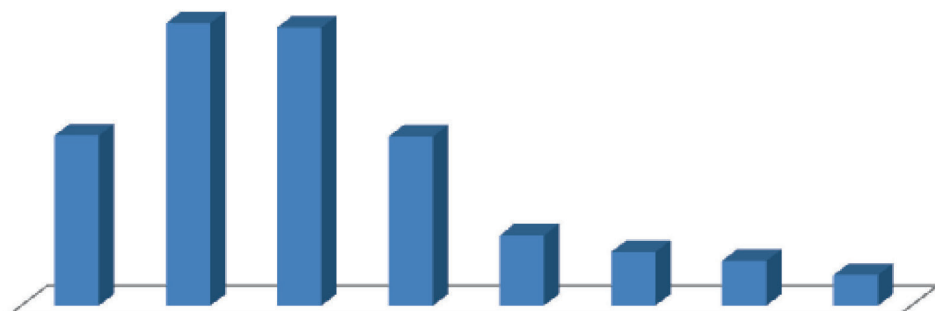
W celu podsumowania, a jednocześnie zgłębienia podjętej analizy utworzono tzw. indeks nastawienia do obecności Kościoła w życiu publicznym. Tworząc go zsumowano ze sobą, przywołane wcześniej już, 2 pytania (w tym jedno z 6 podpunktami), co łącznie daje 7 poruszanych kwestii⁷.

Jeżeli respondent udzielił odpowiedzi „razi”, świadczącej o jego nieprzychylnym stosunku do obecności Kościoła w życiu publicznym – wówczas każdorazowo otrzymywał 1 punkt. Natomiast za każdą odpowiedź „nie razi”, mówiącą o jego

⁷ W celu stworzenia indeksu nastawienia do obecności Kościoła w życiu publicznym przeprowadzono rekodowanie. W pytaniach P89A, P89B, P89C, P89D, P89E, P89F – wartość źródłową 1 = „razi” przekształcono na tę samą wartość wynikową 1 = „razi”. Wartość źródłową 2 = „nie razi” na tę samą wartość wynikową 2 = „nie razi”. Przy wartości źródłowej 7 = „Trudno powiedzieć” oraz wartości źródłowej 8 = „Odmowa odpowiedzi” zaznaczono systemowy brak danych. Z kolei w pytaniu P89K – wartość źródłową 1 = „Na sali sejmowej nie powinno być krzyża” przekształcono na wartość wynikową 1 = „razi”. Wartość źródłową 2 = „Krzyż powinien być wisieć na sali sejmowej” na wartość wynikową 2 = „nie razi”. Przy wartości źródłowej 3 = „Nie mam zdania” oraz wartości źródłowej 8 = „Odmowa odpowiedzi” zaznaczono systemowy brak danych. Następnie wszystkie odpowiedzi poddano kolejnemu rekodowaniu, gdzie wartość źródłową 1 = „razi” przekształcono na tę samą wartość wynikową 1 = „razi”, z kolei wartość źródłową 2 = „nie razi” zmieniono na wartość wynikową 0 = „nie razi”.

pozytywnym stosunku – otrzymywał on 0 punktów. Stworzony indeks objął niepełną 100% próby badawczej (ok. 99,5%), co wskazuje na ogromną przydatność jego wyników dla analizy podjętej w niniejszym artykule.

Zamieszczony poniżej wykres pokazuje duże rozbieżności między osobami o skrajnie negatywnym nastawieniu do obecności Kościoła w życiu publicznym (wartość indeksu równa 7) od osób o skrajnie pozytywnym stosunku do owej obecności (wartość indeksu równa 0). Wśród respondentów, którzy udzielili co najmniej czterech odpowiedzi wskazujących na nieprzychylny stosunek (wartości indeksu od 4 do 7) można dostrzec zbliżone wyniki. 15,5% osób każdorazowo udzieliło odpowiedzi świadczących o aprobachie dla obecności Kościoła w życiu publicznym, podobny wynik (15,4%) występował wśród osób, które trzy razy odpowiedziały, iż owa obecność ich razi. Najliczniejszą grupę stanowiły osoby, które negatywnej odpowiedzi udzieliły raz (25,7%) oraz dwa razy (25,3%).

Wykres 1. Wartości indeksu negatywnego nastawienia do obecności Kościoła w życiu publicznym (N=1909)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PGSW 2011

W związku z tak obserwowanym wynikiem, który wskazuje na bardzo znaczącą różnicę pomiędzy osobami, które udzieliły od zera do trzech odpowiedzi świadczących o nieprzychylnym nastawieniu a osobami, które tych odpowiedzi udzieliły co najmniej cztery razy – uznano, iż co najmniej cztery odpowiedzi o negatywnym nastawieniu, należy odczytywać jako nieprzychylny stosunek do kwestii obecności Kościoła w życiu publicznym.

W celu przystąpienia do sprawdzenia postawionej hipotezy głównej skumulowano ze sobą⁸ poszczególne wartości indeksu w dwie różne grupy. Osoby, które udzieliły maksymalnie trzech odpowiedzi negatywnych, stanowiące prawie 82% wszystkich badanych, to grupa o nastawieniu pozytywnym, zaś osoby, które udzieliły co najmniej czterech odpowiedzi negatywnych, a więc ponad 18% respondentów – to osoby o negatywnym stosunku do obecności Kościoła w życiu publicznym.

⁸ Zsumowania wartości poszczególnych indeksów dokonano za pomocą rekodowania na inne zmienne (zostało to opisane w treści artykułu).

Tabela 9. Wartości indeksu nastawienia do obecności Kościoła w życiu publicznym (N=1909)

Indeks nastawienia do obecności Kościoła w życiu publicznym		Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
Ważne	nastawienie pozytywne	1563	81,5	81,9	81,9
	nastawienie negatywne	346	18,0	18,1	100,0
	Ogółem	1909	99,5	100,0	
Braki danych	Systemowe braki danych	10	,5		
Ogółem		1919	100,0		

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PGSW 2011

Hipoteza główna:

Osoby o przychylnym stosunku do obecności Kościoła katolickiego w życiu publicznym częściej popierają partie prawicowe, a osoby o nieprzychylnym stosunku – partie lewicowe.

Przeprowadzone badania miały na celu zestawienie postrzeganej obecności Kościoła w życiu publicznym z preferencjami wyborczymi elektoratu w 2011 roku i sprawdzenie czy pomiędzy tymi zmiennymi zachodzi jakiś związek. Otrzymane wyniki potwierdzają, iż osoby o przychylnym stosunku do obecności Kościoła katolickiego w życiu publicznym popierały częściej partie prawicowe, a osoby o nieprzychylnym stosunku – partie lewicowe.

Otrzymane wyniki są istotne statystycznie, o czym świadczy otrzymany wynik testu zgodności chi-kwadrat, gdzie $\chi^2(5)=109,956$, $p<0,05$.

Najbardziej znaczącą różnicę widać wśród elektoratu partii o charakterze prawicowym – PiS, na którą zagłosowało ponad 30% (30,2%) osób aprobujących obecność Kościoła w życiu publicznym oraz 4,9% respondentów przeciwnych tej obecności.

42,3% respondentów nastawionych przychylnie oddało głos na partię centroprawicową PO, na którą też zagłosowało ponad 50% (54,7%) osób nastawionych negatywnie. Koniecznym, przy wyniku PO, wydaje się jednak porównanie liczebności osób negatywnie nastawionych z liczebnością osób pozytywnie nastawionych. Porównując obie te liczebności, można dostrzec zdecydowaną dominację osób, których obecność Kościoła w życiu publicznym nie razi.

23,2% respondentów nastawionych negatywnie zagłosowało na ugrupowanie RP a 11,3% na SLD. Na te same partie głosowały także, ale już mniej licznie, osoby o pozytywnym stosunku, gdzie na RP oddało głos 6,9% respondentów, zaś na SLD 5,4%.

Analizując, jaki związek z preferencjami wyborczymi Polaków ma postrzegana obecność Kościoła w życiu publicznym uzyskano zróżnicowane wyniki. Osoby o pozytywnym nastawieniu do omawianej kwestii stanowią zdecydowanie większą grupę wyborców partii o charakterze prawicowym niż osoby o negatywnym stosunku, które to z kolei są liczniejszą grupą wśród partii o charakterze lewicowym.

Tabela 10. Zróżnicowanie preferencji wyborczych Polaków pod względem ich stosunku do obecności Kościoła w życiu publicznym

Na kandydata, którego komitetu wyborczego (partii lub ugrupowania) głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu?		Indeks nastawienia do obecności Kościoła w życiu publicznym		Ogółem
		nastawienie pozytywne	nastawienie negatywne	
PO	Liczebność	355	111	466
	% z Indeks	42,3%	54,7%	44,7%
PiS	Liczebność	271	10	281
	% z Indeks	32,3%	4,9%	27,0%
Ruch Palikota	Liczebność	58	47	105
	% z Indeks	6,9%	23,2%	10,1%
PSL	Liczebność	80	9	89
	% z Indeks	9,5%	4,4%	8,5%
SLD	Liczebność	45	23	68
	% z Indeks	5,4%	11,3%	6,5%
Inne partie	Liczebność	30	3	33
	% z Indeks	3,6%	1,5%	3,2%
Ogółem	Liczebność	839	203	1042
	% z Indeks	100,0%	100,0%	100,0%

$\chi^2(5)=109,956$, $p<0,05$

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań PGSW 2011

Udzielając odpowiedzi na zadane wyżej pytania dotyczące związku postrzeganej obecności Kościoła w życiu publicznym z preferencjami wyborczymi Polaków, wskazać należy, iż taki związek jest zauważalny. Jednak na pytanie, czy można uznać go za znaczący – tak prosto, nie da się odpowiedzieć. Określenie „znaczący” można rozpatrywać z różnych perspektyw. W niniejszym artykule, uzasadnionym wydaje się wskazanie na dwie z nich. Mianowicie znaczący dla ogólnego wyniku wyborów oraz znaczący dla podziału elektoratu poszczególnych partii pod względem ich nastawienia do obecności Kościoła w życiu publicznym. W obu przypadkach związek ten jest zauważany. Jednak w odniesieniu do ogólnego wyniku wyborów uznać go należy za mało znaczący, ponieważ to jak społeczeństwo odbiera obecność Kościoła, nie jest uznawane za główny czynnik, pod wpływem którego wyborca podejmuje decyzję na kogo oddać głos (co znalazło potwierdzenie w opinii społecznej w przywołanych wynikach badań PGSW). Jeśli chodzi o znaczenie omawianego związku dla podziału elektoratu poszczególnych partii pod względem ich nastawienia do obecności Kościoła – należy uznać go za znaczący, a nawet za bardzo znaczący. Wracając myślą do przedstawionych analiz poszczególnych hipotez, można zauważyć, że wśród elektoratu partii o charakterze prawicowym i centroprawicowym większy był udział procentowy osób aprobuujących obecność Kościoła w życiu publicznym niż tą obecność negujących i odwrotnie jeśli chodzi o partie lewicowe, gdzie większy

był udział procentowy osób nastawionych negatywnie do obecności Kościoła niż osób nastawionych pozytywnie.

Pogłębioną refleksją wynikającą z przedstawionych analiz jest to, iż obecność Kościoła w życiu publicznym, a mówiąc ściślej w sferze publicznej spotykała się raczej z aprobatą społeczeństwa (popierającego partie prawicowe, jak i lewicowe). Mniejsze uznanie dla tej obecności możemy zauważyć, patrząc na elementy obecności Kościoła ukazujące przekraczanie granicy sfery publicznej i wkraczanie już w sferę polityczną – w sferę polityki, w sferę podejmowania decyzji. Zagadnienie to z uwagi na swoją obszerność może stanowić temat dla dalszych analiz w oparciu o wyniki przedstawione w niniejszym artykule.

W odniesieniu do pytania o stosunek omówionego związku, pomiędzy postrzeganą obecnością Kościoła w życiu publicznym a preferencjami wyborczymi Polaków względem relacji państwo – Kościół, należy wskazać, iż obserwowany związek ma wpływ na kształtowanie się tych relacji. Potwierdzeniem tego jest chociażby historia wzajemnych stosunków między państwem a Kościołem w Polsce na przestrzeni lat. Jeżeli obserwowana jest znacząca obecność Kościoła w życiu publicznym – większe poparcie wśród elektoratu zyskiwały partie głoszące w swych programach rozdział relacji między państwem a Kościołem. Z kolei po dojściu do władzy przez te partie, obecność Kościoła zyskiwała większe przyzwolenie ze strony społeczeństwa⁹ – taka tendencja może powtarzać się ciągle. Kwestia nastawienia społeczeństwa względem obecności Kościoła, jak przedstawiono, jest dość stabilna, jednak ze względu na zmieniającą się sytuację społeczno-polityczną w państwie, nie należy uznawać jej za coś uniwersalnego dla polskiej demokracji.

Bibliografia

- Alberski Robert. 2012. Mała stabilizacja? Zachowania wyborcze polskiego elektoratu w elekcji sejmowej w 2011 roku. W *Wybory parlamentarne 2011*, Agnieszka Turska-Kawa, Waldemar Wojtasik (red.), s. 7–22. Katowice: Wyd. REMAR.
- Dudek Antoni, Ryszard Gryz. 2003. *Komuniści i Kościół w Polsce (1945–1989)*. Kraków: Wyd. ZNAK.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 roku, przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 roku, podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 roku*, Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483.
- Leszczuk-Fiedziukiewicz Anna. 2012. Uwarunkowania społeczno-polityczne wyborów parlamentarnych w Polsce w 2011 roku. W *Preferencje polityczne w 2011 roku. Postawy, identyfikacje, zachowania 3/2012*, Agnieszka Turska-Kawa, Zbigniew Widera, Waldemar Wojtasik (red.), s. 11–26. Katowice: Wyd. Naukowe UNIKAT 2.
- Modrzejewski Arkadiusz. 2012. Kościół i religia w strategii wyborczej Ruchu Palikota. W *Wybory parlamentarne 2011*, Agnieszka Turska-Kawa, Waldemar Wojtasik (red.), s. 301–310. Katowice: Wyd. REMAR.

⁹ Myśl tę odnieść można również do słów Prymasa Józefa Glempa, który wskazywał, że, „gdy władza jest słaba, to rozmawia z Kościołem, okazuje gesty, ale gdy się umocni zacznie Kościół zwalczać” (Dudek, Gryz 2003: 387).

Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 11 października 2011 roku o wynikach wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 roku, Dz.U. 2011, nr 218, poz. 1294.

Państwowa Komisja Wyborcza, „Wybory 2011 do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej”. Dostęp 19 grudnia 2019 roku. <http://wybory2011.pkw.gov.pl/wsw/pl/000000.html>

Polskie Generalne Studium Wyborcze 2011. Dostęp 19 grudnia 2019 roku. <http://www.ads.org.pl/opis-szczeg.php?id=90>.

Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 sierpnia 2011 roku w sprawie zarządzenia wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 2011, nr 162, poz. 978.

Sowiński Sławomir. 2012. *Boskie, cesarskie, publiczne. Debata o legitymizacji Kościoła katolickiego w Polsce w sferze publicznej w latach 1989-2010*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR.

Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 roku Przepisy wprowadzające ustawę – Kodeks wyborczy, Dz.U. 2011, nr 21, poz. 113.

Wojtasik Waldemar. 2011. *Lewica i prawica w Polsce. Aspekty ekonomiczno-społeczne*. Sosnowiec: Oficyna Wydawnicza Humanitas.

Wojtasik Waldemar. 2012. Wpływ wyborów parlamentarnych na partie polityczne i system partyjny. W *Wybory parlamentarne 2011*, Agnieszka Turska-Kawa, Waldemar Wojtasik (red.), s. 113–131. Katowice: Wyd. REMAR.

Zięba Maciej, Zbigniew Nosowski. 2012. „Kościół między młotem a kowadłem”. *Więź* nr 10 (648 – „Kościół (nie)wykluczający”): 5–20.

The Relationship Between the Perceived Presence of the Catholic Church in Public Life and the Election Preferences of Poles in 2011

Abstract

The author of the article tries to indicate the relationship between the perceived presence of the Catholic Church in public life and the election preferences of Poles. The subject of the research here is the parliamentary elections in Poland in 2011 in the context of the perception by the electorate of the individual parties of the public presence of the Catholic Church in the selected aspects. Among them, the author points to: the issue of crosses and other religious symbols in public space, including the issue of a cross in the Sejm meeting room. She also recalls such matters as: religion lessons in schools, the religious nature of the military oath, priests appearing on public television, the Church taking a stand on laws passed by the Sejm and priests telling people how to vote in elections. The presented analysis is based on the results of the Polish General Election Study 2011.

Keywords: Catholic Church, public life, parliamentary elections, election preferences, electorate, right-wing parties, left-wing parties